

**Білім сапасын қамтамасыздандыру
бойынша тәуелсіз агенттігі – IQAA**

ТАҚЫРЫПТЫҚ ТАЛДАУ

Қазақстандағы қашықтықтан оқыту: мәселелер мен перспективалар

Құрастырған:

Ш.М. Каланова, педагогика

ғылымдарының докторы, профессор;

А.Ж. Габдуллина, тарих магистрі

Астана, 2025

МАЗМҮН

Кіріспе	3
1. АНАЛИТИКАЛЫҚ БӨЛІМ	5
1.2 Қашықтықтан оқыту тұжырымдамасы және оның негізгі ерекшеліктері	
1.3 Реттеушілік шеңбер және статистикалық деректер	
1.4 Артықшылықтары мен тәуекелдері (жоғары оқу орындары үшін)	
1.5 Сапаны бақылау және аудит	
1.6 Халықаралық модельдердің мысалдары	
2. Қазақстандағы жоғары білім беру ұйымдарында қашықтықтан оқытуды жүзеге асыру тәжірибесі.....	10
2.1 Пайдаланылған платформалар мен цифрлық ресурстар	
2.2 Қазақстандық жоғары оқу орындарының мысалдары	
2.3 Оқу форматтарының салыстыруы	
2.4 Студенттер үшін цифрлық ресурстарға қолжетімділік	
3 Қазақстандағы университеттерде қашықтықтан оқытудағы қиындықтар мен кедергілер.....	16
3.1 Техникалық кедергілер	
3.2 Методологиялық және педагогикалық қиындықтар	
3.3 Студенттер мен оқытушылардың цифрлық сауаттылығының жеткіліксіздігі	
3.4 Психологиялық және әлеуметтік аспектілер	
3.5 Реттеушілік және ұйымдастырушылық шектеулер	
4 Даму перспективалары мен бағыттары.....	18
4.1 Аралас/гибридті оқыту модельдері	
4.2 Білім беруде жасанды интеллектті, ірі деректер мен аналитиканы қолдану	
4.3 VR/AR, виртуалды зертханалар және иммерсивті технологиялар	
4.4 Ұлттық онлайн платформалар мен МООС-тар құру	
4.5 Мұғалімдерді цифрлық педагогика бойынша оқыту	
4.6 Онлайн курстар арқылы академиялық мобильділікті қолдау Қорытындылар мен ұсыныстар.....	24

КІРІСПЕ

Президенттің «Жасанды интеллект дәуіріндегі Қазақстан: қазіргі сын-қатерлер және оларды цифрлық трансформация арқылы шешу жолдары» атты Қазақ халқына арналған Жолдауында көрсетілген цифрлық технологиялардың дамуы мен экономиканың цифрлық жаңғыруы елдің жоғары білім жүйесіне қашықтықтан оқытуды енгізуді жеделдетті.

2025–2026 оқу жылында елде 116 жоғары білім беру ұйымы және 6 филиал жұмыс істеді. Оқу жылының басында студенттер саны 678 114-ке жетті, оның ішінде 676 915-і күндізгі, 188-і кешкі, 1 011-і сырттай оқыту бағдарламалары бойынша, ал онлайн бағдарламалар бойынша студенттер туралы ақпарат жоқ¹. Магистратура бағдарламаларын ұсынатын оқу орындарының саны – 114; резидентура бағдарламалары – 24; докторантура бағдарламалары – 79. Магистранттар саны – 42 613. Докторанттар саны – 9 491². Қашықтықтан оқитындар туралы ақпарат жоқ.

Жоғары және/немесе магистратуралық білім беру бағдарламаларында қашықтықтан және онлайн оқытуды ұйымдастыру ережелеріне сәйкес, заң саласындағы оқыту үшін студенттердің ең көбі жиырма пайызы қашықтықтан оқытуға ауыстырылуы мүмкін, хореография, музыкалық өнер, авиациялық инженерия және технология, құрылыс, теңіз инженериясы және технология, әскери ілімдер және ветеринария салалары бойынша барлық оқу мерзімі ішінде.

Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңының 37-2-бабының 2-тармағында көзделген жағдайларды қоспағанда, жоғары білім беру ұйымдарында медициналық, фармацевтикалық және мұғалімдерді даярлау бағдарламалары бойынша қашықтықтан оқытуға рұқсат етілмейді.

Жоғары білім беру ұйымдарында басқа оқу салалары бойынша кадрларды даярлау кезінде оқу мерзімі ішіндегі барлық пәндердің жалпы санының елу пайызынан аспайтын бөлігі қашықтықтан оқытуға ауыстыруға рұқсат етіледі.

Қашықтықтан оқыту арқылы пәндерді оқыту кезінде сабақтар синхронды оқыту форматында жүргізіледі, МООС-тар арқылы оқытылатын пәндерді қоспағанда.

Ескерту үшін: синхронды оқыту форматы – бұл ақпараттық жүйелер мен басқа да байланыс құралдарын пайдалана отырып, білім беру процесінің қатысушылары арасында нақты уақыттағы тікелей қарым-қатынасты (трансляцияны) қамтитын қашықтықтан немесе онлайн оқыту түрі, онда оқушылар ақпаратты қабылдап, оны жеке немесе топтық түрде өңдейді, бір уақытта, белгіленген уақыт аралығында басқа қатысушылар мен оқытушылармен кез келген жерден талқылайды.

Масштабты ашық онлайн курс (МООС) – электрондық оқыту технологияларын пайдалана отырып, интернет арқылы ашық қолжетімділікті ұсынатын және көпшілік қатысушылардың интерактивті қатысуын қамтамасыз ететін оқу курсы.

Жылдам өтуге қарамастан, жоғары білім беру ұйымдары техникалық, педагогикалық, ұйымдық және әлеуметтік-экономикалық аспектілерге қатысты түрлі қиындықтарға тап болуда. Осы мақалада біз негізгі кедергілерді айқындауға тырысамыз,

¹ Қазақстан Республикасындағы жоғары білім (2025–2026 оқу жылының басында) <https://stat.gov.kz/ru/industries/social-statistics/stat-edu-science-inno/publications/358722/>. Қолжетімділік күні: 2025 жылғы 29 желтоқсан

² Қазақстандағы магистратура және докторантура (2025–2026 оқу жылының басында) <https://stat.gov.kz/ru/industries/social-statistics/stat-edu-science-inno/publications/358716/>.

Қол

жетімділік күні: 2025 жылғы 29 желтоқсан

Жамбыл	3	3	1		
Жетісу	1	1	1		
Қарағанды	8	8	7		1
Костанай	6	6	3		1
Қызылорда	3	3	2		
Маңғыстау	1	1			
Павлодар	4	4	2		
Солтүстік Қазақстан	2	2			
Түркістан	3	3	1		
Улытау	1	1			
Шығыс Қазақстан	3	3	4		
Астана	16	10	6		
Алматы	37	37	16	2	
Шымкент	9	9	3		

Дереккөзі: Қазақстандағы жоғары білім (2025–2026 оқу жылының басындағы жағдай бойынша)
[//https://stat.gov.kz/ru/industries/social-statistics/stat-edu-science-inno/publications/358722/](https://stat.gov.kz/ru/industries/social-statistics/stat-edu-science-inno/publications/358722/).

Күні

Қолжетімділік күні:

2025 жылғы 29 желтоқсан

*, **, *** – университеттердің ресми сайттарының талдауына негізделген ақпарат.

АНАЛИТИКАЛЫҚ БӨЛІМ

1.1. Қашықтықтан оқыту тұжырымдамасы және оның негізгі ерекшеліктері

ЮНЕСКО UIS анықтамасына сәйкес, ақпараттық-коммуникациялық технологияларды (ICT) біріктіретін және мұғалім мен студенттердің өзара әрекеттесуі олардың географиялық орналасуына және уақытына қарамастан қашықтан жүзеге асатын ISCED-тің 5 және 6 деңгейіндегі жоғары білім бағдарламалары.

Қашықтықтан оқыту мұғалім мен оқушы арасындағы физикалық қашықтықпен сипатталады – ол әрдайым географиялық қашықтықпен байланысты бола бермейді. Өзара әрекеттесу әртүрлі технологиялар арқылы жүзеге асады: онлайн платформалар, бейнеконференциялар, радио хабарламалары, баспа материалдары және т.б. Маңызды аспект – синхронды және асинхронды жұмыс істеу мүмкіндігі, сондай-ақ студенттердің өз бетінше оқуы мен сандық білім беру ресурстарын пайдалану.

Қазақстанда қашықтықтан оқыту – бұл ақпараттық-коммуникациялық технологиялар мен телекоммуникацияны пайдалана отырып, мұғалім мен оқушылар арасындағы қашықтықтан өзара әрекеттесу арқылы жүзеге асырылатын оқыту түрі ретінде анықталады.

Негізгі сипаттамалары:

- Мұғалім мен оқушының бір уақытта физикалық түрде бірге болудың қажеті жоқтығы оқуды кез келген уақытта және кез келген жерде жүзеге асыруға мүмкіндік береді.

- Мысалы, Мармара университетіндегі ақпараттық-коммуникациялық технологияларды (ICT) енгізу – бұл білім беру бағдарламаларын басқаруға, құжаттауға, бақылауға, есеп беруге және жариялауға мүмкіндік беретін веб-қосымша түріндегі қашықтықтан оқыту жүйесі. Қашықтықтан оқыту жүйесі (UES) әртүрлі пайдалану режимдерін қолдайды және бетпе-бет және қашықтықтан оқыту курстары үшін онлайн мазмұн платформасы ретінде қызмет етеді. UES оқытушылардың сыныпта өткізетін дәрістері мен университетімізде қолданылатын аралас оқыту тәсілі үшін курс басқару мүмкіндіктерін ұсынады.

- Академиялық қызметтерді ұйымдастыру: кестелер, модульдік құрылым, бағалау жүйесі, студенттер мен оқытушылар арасындағы, сондай-ақ студенттер арасындағы қарым-қатынас.

- Өзара әрекеттесу және кері байланыс, мұнда сапаны тұрақты өзара әрекеттесу, қолдау және қарым-қатынас арқылы сақтау маңызды.

1.2. Реттеушілік шеңбер және статистикалық деректер

Халықаралық және ұлттық заңнама

Көптеген елдерде жоғары білім және қашықтықтан оқыту бағдарламалары дәстүрлі жоғары білім (HE) бағдарламаларына ұқсас түрде реттеледі – аккредиттеу, сертификаттау, оқытушыларға қойылатын талаптар, студенттердің табысына қатысты міндеттемелер және т.б.

Әртүрлі аймақтардағы реттеу:

- Оңтүстік-Шығыс Азия / Тынық мұхит аймағы: ICDE зерттеуі елдердің ашық білім беруге қаншалықты дайын екенін, қандай реттеуші актілер бар екенін және олқылықтар қай жерде орналасқанын көрсетеді.³

³ Дүниежүзілік сапа. 2022 жылы ашық, икемді және қашықтықтан оқытудың перспективалары. ICDE сапа желісінің есебі. – Осло, 2023. – 17–26 бб.

- Еуропалық жоғары білім беру аймағы: қашықтық және аралас оқыту (ашық оқыту, электрондық оқыту, аралас оқыту) білім берудің заңды түрлері ретінде танылады, әсіресе пандемиядан кейін.

- Қазақстанда қашықтықтан оқыту білім беру саласындағы және ғылым мен жоғары білім саласындағы уәкілетті органдар белгілеген тәртіпке сәйкес орта білімнен кейінгі, қосымша, техникалық және кәсіптік, жоғары және/немесе жоғары оқу ортынан кейінгі білім беру ұйымдарында жүзеге асырылады. Қазақстан қашықтық оқыту (оқу арқылы АҚТ және телекоммуникациялар) «Білім туралы» Заң аясында білім беру түрі ретінде ресми түрде енгізілді. Қазақстан Республикасы Ғылым және жоғары білім министрлігінің (әрі қарай – ҒЖБМ) бұйрығымен 2024 жылғы 21 мамырда мынадай өзгерістер енгізілді:

- Оқу бағыттары (құқықтану, хореография, музыка, авиациялық инженерлік, азаматтық инженерлік, теңіз инженерлік, әскери істер, ветеринариялық медицина) бойынша қашықтықтан оқыту оқу мерзімі ішіндегі барлық пәндердің жалпы санының 20 пайызынан аспауы тиіс.

- Басқа оқу бағыттары бойынша қашықтықтан оқыту жалпы пәндер санының 50 пайызына дейінгі бөлігін құрауы мүмкін.

Сонымен бірге, медицина, фармацевтика және мұғалімдерді даярлау білім беру бағдарламалары бойынша қалыпты жағдайда қашықтықтан оқытуға рұқсат етілмейді (төтенше жағдайлар немесе карантин кезінде қоспағанда). 2025 жылдың мамыр айында қашықтықтан оқытуға ауыстырылған студенттердің академиялық жетістігін және «сандық ізі» қатаң бақылауды енгізу мәселесі талқыланды. Осылайша, қазақстандық жоғары білім беру ұйымдарында әлі толық ауқымды 100 пайыз қашықтықтан оқытуға көшу жүзеге аспады – ол заң бойынша көптеген мамандықтарда 50 пайызға, ал кейбір топтарда 20 пайызға шектелген.

Ресми түрде, «онлайн оқыту» лицензияланған форма ретінде, бірақ шектеулері бар. Назар COVID-19 пандемиясы кезіндегі төтенше онлайн оқытуға ауысудан гибридті және аралас форматтарға, сондай-ақ жоғары білім беру ұйымдарын цифрлық трансформациялауға ауысуда. Цифрлық инфрақұрылым мен платформаларды құру жоғары білімді цифрландыру жөніндегі үкімет саясатының бір бөлігі болып табылады.

ЮНЕСКО UIS деректер базасына сәйкес, цифрлық сауаттылықтың ең төменгі деңгейін меңгерген жастар/ересектердің пайыздық үлесі, әйелдер:

1-кесте. Жасөспірімдер мен ересектердің кем дегенде негізгі деңгейдегі цифрлық сауаттылыққа қол жеткізгендерінің пайыздық үлесі, әйелдер

Ел	2012	2015	2017
Австрия	28.00		
Бельгия	32.00		
Канада	36.00		
Чили		12.00	
Чехия Республикасы	31.00		
Дания	37.00		
Эквадор			4.00
Эстония	27.00		
Финляндия	40.00		
Германия	32.00		
Грекия		13.00	
Венгрия			27.00
Ирландия	24.00		
Израиль		25.00	
Жапония	29.00		
Қазақстан			16.00
Литва		18.00	

Мексика			8.00
Нидерланды	38.00		
Жаңа Зеландия		45.00	
Норвегия	38.00		
Перу			6.00
Польша	18.00		
Корея Республикасы	28.00		
Ресей Федерациясы	26.00		
Сингапур		34.00	
Словакия	25.00		
Словения		25.00	
Швеция	42.00		
Түркия		6.00	
Біріккен Ұлыбритания патшалығы	31.00		

Дереккөзі: <https://databrowser.uis.unesco.org/view#indicatorPaths=UIS-SDG4Monitoring%3A0%3ADL.WITHTERTIARY&geoMode=countries&geoUnits=&browsePath=EDUCATION%2FUIS-BilimOPRI&timeMode=range&view=table&chartMode=multiple&tableIndicatorId=DL.WITHTERTIARY&chartIndicatorId=DL.WITHTERTIARY&chartHighlightSeries=&chartHighlightEnabled=true>

ЮНЕСКО UIS деректер базасына сәйкес, цифрлық сауаттылықтың кем дегенде негізгі деңгейіне жеткен жастар/ерекше жастағы адамдардың пайыздық үлесі, ерлер:

2-кесте. Жасөспірімдер мен ересектердің кем дегенде негізгі деңгейдегі цифрлық сауаттылықты меңгергендердің пайыздық көрсеткіші, ер адамдар

Ел	2012	2015	2017
Австрия	37.00		
Бельгия	37.00		
Канада	37.00		
Чили		17.00	
Чехия Республикасы	36.00		
Дания	40.00		
Эквадор			6.00
Эстония	28.00		
Финляндия	43.00		
Германия	40.00		
Грекия		15.00	
Венгрия			30.00
Ирландия	27.00		
Израиль		28.00	
Жапония	40.00		
Қазақстан			16.00
Литва		17.00	
Мексика			13.00
Нидерланды	45.00		
Жаңа Зеландия		44.00	
Норвегия	44.00		
Перу			7.00
Польша	21.00		
Корея Республикасы	33.00		
Ресей Федерациясы	26.00		
Сингапур		40.00	

Словакия	26.00		
Словения		26.00	
Швеция	46.00		
Түркия		9.00	
Бірлескен Ұлыбритания патшалығы	39.00		

Дереккөзі: <https://databrowser.uis.unesco.org/view#indicatorPaths=UIS-SDG4Monitoring%3A0%3AICTSKILLEPRS%2CUIIS-SDG4Monitoring%3A0%3AICTSKILLONLSFT%2CUIIS-SDG4Monitoring%3A0%3AICTSKILLUPLD%2CUIIS-SDG4Monitoring%3A0%3AICTSKILLFONLCRS%2CUIIS-SDG4Monitoring%3A0%3ADL.F%2CUIIS-SDG4Monitoring%3A0%3ADL.M&geoMode=countries&geoUnits=&browsePath=EDUCATION%2FUIS-SDG4Monitoring&timeMode=range&view=table&chartMode=multiple&tableIndicatorId=DL.M&chartIndicatorId=DL.M&chartHighlightSeries=&chartHighlightEnabled=true>

Қазақстанда негізгі цифрлық дағдылары бар әйелдердің үлесі – 16 пайызға, ер адамдардың үлесі – 16 пайызға өсті.

1.3. Артықшылықтар мен тәуекелдер (жоғары оқу орындары үшін)

Қашықтықтан оқытудың белгілі бір артықшылықтары мен кейбір тәуекелдері бар. Негізгі артықшылықтарының бірі – көптеген студенттерге қолжетімділік. Мысалы, шалғай өңірлердегі студенттер үшін немесе отбасылық жағдайлар мен денсаулық себептері бойынша оқуға бара алмайтындар үшін.

Тағы бір артықшылығы – икемділік, себебі студенттер оқу уақытын, қарқынын және орнын таңдай алады; басқаша айтқанда, бағдарлама олардың жеке қалауларына қарай бейімделе алады.

Масштабталу мен тиімділік ғимараттардағы дәрісханалар мен жатақханалар сияқты инфрақұрылымды кеңейту қажеттілігінсіз көбірек студенттерді оқытуға мүмкіндік береді.

Инновацияларды енгізу оқу үдерісіне де елеулі пайда әкеледі. Университеттер жаңа технологияларды, мультимедиа ресурстарын, педагогикалық тәсілдерді және аралас оқытуды қолдану үстінде.

Студенттер үшін әлеуметтік-экономикалық аспект та қосымша артықшылық болуы мүмкін, себебі қашықтықтан оқыту көлік, тұрғын үй және тамақ шығындарын азайтады.

Қауіптер мен қиындықтар

Алайда оң жақтарына қарамастан тәуекелдер мен мәселелер бар. Олардың ең маңыздысы – білім беру процесінің сапасының төмендеуі. Бұл оқу процесіндегі қажетті деңгейдегі өзара әрекеттестікті, мотивацияны және студенттердің белсенділігін қамтамасыз етудің қиындығында көрініс табады.

Академиялық жетістіктерді бағалау және мониторинг жүргізу үшін алдаушылықты болдырмайтын және академиялық адалдықты қамтамасыз ететін сенімді бағалау жүйесі қажет.

Жоғарыда айтылғандай, инновацияларды енгізудің артықшылықтары болса да, оның кемшіліктері де бар, себебі технологиялық инфрақұрылым барлық жерде біркелкі дамымаған. Бұл интернетке, компьютерлер мен басқа да қажетті құрал-жабдықтарға, сенімді оқу процесін басқару жүйелеріне (LMS) және IT қызметтерінің қолдауына қолжетімділікті қамтиды.

Қауіптерге реттеушілік және аккредиттеу кедергілері жатады, мысалы, біліктіліктерді мойындаудағы айырмашылықтар, қашықтықтан оқыту бағдарламаларының құқықтық мәртебесі және лицензиялау.

Тағы бір мәселе – оқытушылар мен студенттер арасындағы қашықтықтан оқытуға ішкі қарсылық: өз бетінше оқуға, онлайн оқу дағдыларына және оқыту әдістеріне дайындықтың жеткіліксіздігі.

Қашықтықтан оқығанда студенттер оқшаулану қаупіне ұшырайды, сондай-ақ қашықтықтан оқыту әлеуметтік ұмтылыстарға да әсер етеді. Пандемия кезінде қашықтықтан оқыту тәжірибесі көрсеткендей, бетпе-бет қарым-қатынас, әлеуметтік араласу және студенттер өмірі азайды, бұл өз кезегінде жеке дамуға және байланыс орнату мүмкіндіктеріне теріс әсер етуі мүмкін.

1.4. Сапаны бақылау және аудит

Қашықтықтан оқыту бағдарламаларын аудиттеген кезде келесілерді бағалау қажет:

- Құқықтық және аккредиттеу шеңбері: бағдарлама елде лицензияланып, аккредиттелуі тиіс, ал біліктілік реттеуші органдар мен жұмыс берушілер тарапынан мойындалуы қажет;

- Бағдарлама құрылымы мен оқу жоспары: модульдердің, оқу нәтижелерінің және бағалау критерийлерінің айқын бөлінуі болуы тиіс; синхронды және асинхронды іс-шаралар арасындағы тепе-теңдік сақталуы қажет; тәуелсіз жұмысты, жобаларды және емтихандарды бағалау әдістері әзірленіп, енгізілуі тиіс;

- Технологиялық инфрақұрылым: оқу бағдарламасын басқару жүйесі (LMS), платформалар, бейнеконференц-жүйелер, электрондық кітапхана ресурстары мен мультимедиа қамтамасыз етілуі тиіс; пайдаланушыларға техникалық және әдістемелік қолдау көрсетілуі қажет; беріктік пен киберқауіпсіздік (мәліметтерді қорғау, қолжетімділік, сақтық көшірмелер) қамтамасыз етілуі тиіс;

- Оқытушылардың біліктілігі мен даярлығы: онлайн оқыту тәжірибесі болуы тиіс; қашықтықтан оқыту әдістемелерін білу; жоғары оқу орындары осы саладағы кәсіби дамуды қолдауға баса назар аударуы керек;

- Студенттерді қолдау: тәлімгерлік, кері байланыс арналары, психологиялық және академиялық қолдау қызметтері. Техникалық мәселелер бойынша көмек және қашықтықтан оқыту форматына бейімделуге қолдау;

- Бақылау, бағалау және үздіксіз жетілдіру: табыстылық көрсеткіштері: академиялық прогресс, курстан қалып қою, студенттердің қанағаттануы, оқуды жалғастыру. Студенттер мен оқытушылардың кері байланысы. Қашықтықтан және бетпе-бет оқыту нәтижелерін салыстыру;

- Қауіпсіздік пен академиялық адалдық: плагиат пен емтихандардағы алаяқтықты болдырмау шаралары маңызды. Қажет болған жағдайда студенттердің жеке басын растау.

1.5. Халықаралық модельдердің мысалдары

Кипр Ашық университеті – Кипр Республикасында орналасқан, толықтай ашық және қашықтықтан оқытуға маманданған, модульдер мен тақырыптық бөлімдер ұсынатын және ECTS жүйесін қолданатын жоғары оқу орны.

Кипр Ашық университеті (OUC) – мемлекеттік жоғары білім беру мекемесі, барлық деңгейде (бакалавриат, магистратура және докторантура) аккредиттелген қашықтықтан оқыту бағдарламаларын ұсынады. Сонымен қатар, ол өз платформалары арқылы қысқа мерзімді білім беру бағдарламалары мен кәсіби даму курстарын ұсынады.

Кипр Ашық университеті ұлттық және халықаралық білім беру қауымдастықтарына қызмет көрсетеді. Кипр Ашық университетінің (OUC) ұсынатын оқу бағдарламалары ауқымы жағынан халықаралық, жақсы құрылымдалған және мансапқа бағытталған, елдің қажеттіліктерін қанағаттандыруға және талаптарына сай әзірленген.

студенттердің қажеттіліктерін қанағаттандырып, олардың үміттері мен амбицияларына сәйкес білімдері мен тәжірибесін арттырады. ОУС өзінің Еуропалық кредиттерді тасымалдау жүйесіне (ECTS) толық сәйкес келетініне мақтанады, бұл студенттердің мобильділігін арттырып, басқа дәстүрлі университеттермен ынтымақтастықты нығайтады.⁴

CNED (Франция) – барлық деңгейде, соның ішінде жоғары білім (университеттік дәрежелер) бойынша қашықтықтан оқыту бағдарламаларын ұсынатын ең ірі мекемелердің бірі.

Әлем бойынша (Францияны қоспағанда) 20 000-нан астам студент, оның ішінде 17 000 мектеп оқушысы бар CNED – Еуропадағы қашықтан оқыту және халықаралық деңгейде француз тілін оқыту бойынша ең ірі провайдер. Оның тәжірибесі француз тілі мен мәдениетін бес құрлықта насихаттауға елеулі үлес қосуға мүмкіндік береді.

CNED шетелдік француз тілі (FLE) мұғалімдерін және FLE студенттерін бастапқы және үздіксіз даярлауда маңызды рөл атқарады, әсіресе мынадай серіктестермен бірлесіп ұйымдастырылатын үш қосымша оқыту курсы арқылы:

France Education International (FEI), FLE мұғалімдерін кәсіби дамыту бағдарламасы: ProFle+;

Париж-Иль-де-Франс Альянс Франсезі, француз тілін оқытуға қабілеттілік дипломы (DAEFLE); Гренобль-Альп университеті, FLE курстарын, Университеттік диплом (DU) және магистрлік бағдарламаларды (1 және 2 деңгей) ұсынады.

CNED сондай-ақ студенттерді француз тілін шетел тілі ретінде меңгеру бойынша TCF, DELF және DALF сертификаттарына дайындайды.

2. Практикалық оқу де жоғары білім беру ұйымдары Қазақстан Республикасының

2.1. Пайдаланылған платформалар мен цифрлық ресурстар

Қазақстанда оқу үдерісін өткізу үшін Zoom, Moodle, MS Teams, Google Classroom және басқа да платформалар қолданылды. Қазақстандық оқытушылар жүргізген зерттеулер көрсеткендей, Ал-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті мен Атырау қаласындағы Халел Досмұхамедов атындағы университеттің ағылшын тілі оқытушылары Zoom және Google Classroom платформаларын анағұрлым белсенді пайдаланған, себебі бұл платформалар бейнеконференциялар өткізуге және оқу материалдарын ұйымдастыруға ыңғайлы.⁵

Осы зерттеуге сәйкес, қазақстандық университеттердің ресми сайттарының мәліметтері негізінде 40 жоғары оқу орны AIS Platonus, Moodle және MOOC платформаларын пайдаланып қашықтықтан оқыту жүргізсе, 12 оқу орны өздерінің онлайн және оқыту платформаларын қолданады. Мысалы, Жанғыр хан университеті (Орал) NurProject атты өз оқу платформасын әзірледі.⁶

⁴ Кипр ашық университеті. <https://eoc.org.cy/members/open-university-of-cyprus/>

⁵ N.A. Utemgaliyeva, A.Zh. Mukhamedrakhimova, Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті. Қазақстандағы жоғары білім беру ұйымдарында онлайн платформалар арқылы білім сапасын арттырудың тиімділігі // «Гумилев педагогика журналы». - 2025, № 1 (150), беттер 95–105. (pedjournal.enu.kz) ISSN: 3080-1710. <https://doi.org/10.32523/3080-1710-2025-150-1-95-105>

⁶Қазақстандағы университеттік білім беру жүйесіндегі қашықтықтан оқытудың ерекшеліктері Айнагуль Искалиева¹, Айзада Исалиева², Бибикул Курманова³, Асемгуль Ермекова⁴, Айгуль Мағауова⁵, Идеят Бапиев. // Экогуманизм журналы. – 2024. - Том: 3, №: 8, бб. 12646–12659 ISSN: 2752-6798 (Баспа) | ISSN 2752-6801 (Онлайн) <https://ecohumanism.co.uk/joe/ecohumanismDOI>: <https://doi.org/10.62754/joe.v3i8.591612647>

Қазақстанның жоғары білім жүйесіне белсенді түрде интеграцияланып жатқан негізгі халықаралық платформалардың бірі – Coursera. Мысалы, 2024 жылы Coursera есептінде Қазақстан жоғары білімді цифрлық трансформациялау бойынша жетекші ел ретінде танылды. Көптеген университеттер Coursera курстарына лицензиялық қолжетімділік алды, ал олардың кейбірі қазақ және орыс тілдеріне аударылды. Мысалы, 2024 жылы С. Аманжолов атындағы Шығыс Қазақстан университеті 850 лицензия алды; 1 707 студент 2 266 курс аяқтап, 3 017 сертификат берілді.

2024 жылы С. Аманжолов атындағы Шығыс Қазақстан университеті Coursera арқылы 850 лицензия алды; 1 707 студент 2 266 курс аяқтап, 3 017 сертификатқа ие болды.

Университеттер «Coursera – қазақша» жобасына қатысып, курстарды аудару мен жергіліктілендірумен айналысуда.

Coursera-дан басқа, бірқатар жоғары оқу орындары өздерінің LMS жүйелері мен гибриді шешімдерін әзірлеуде. Сондықтан LMS жүйесі мен онлайн платформаларды интеграциялау – болашағы зор сала. Сандық инфрақұрылымға қатысты Satbayev University 2024–2025 жылдарға арналған цифрландыру стратегиясын әзірледі, оған онлайн курстарға ашық қолжетімділік пен «Цифрлық университет» моделіне қатысу кіреді.

Осылайша, Coursera платформасы негізгі сыртқы ресурс болып табылады, бірақ жалғыз емес. Университеттер әлемдік онлайн курстарды өз бағдарламаларына енгізіп, студенттерге халықаралық контентке қол жеткізу мүмкіндігін ұсынуға ұмтылуда. Негізгі назар онлайн және офлайн форматтарды біріктіретін аралас оқыту әдістерін пайдалана отырып, бетпе-бет оқытуға аударылады.

2.2 Отандық жоғары білім беру ұйымдарының мысалдары

2024 жылы Білім сапасын қамтамасыз ету жөніндегі Тәуелсіз агенттік (IQAA) республикадағы 12 жоғары білім беру ұйымында институционалдық аккредитация жүргізді. Аккредиттелген білім беру ұйымдарында қашықтықтан оқытуды енгізу тәжірибесі VEG есептерінің негізінде қарастырылды. Мысалы, AlmaU университетінде VEG сарапшылар тобы барлық негізгі іскерлік процестерді біріктіріп, университеттің барлық ақпаратын басқаратын біртұтас ақпараттық жүйеге көшуді жеделдетуді ұсынды. Бұл ұсыныс жүзеге асырылып, МООС-тарға қоса университеттің әртүрлі цифрлық қызметтерінің сілтемелерін біріктіретін AlmaU Цифрлық университеті құрылды.

«Қазпотребсоюз» Қарағанды университетінде қашықтықтан оқыту университеттің білім беру порталы (<https://plt.keu.kz/>) арқылы белгіленген кестеге сәйкес жүзеге асырылады, онда видео дәрістер мен сабаққа дайындалуға арналған материалдар орналастырылған, онлайн-конференциялар арқылы тікелей қарым-қатынас ұйымдастырылады және студенттермен электрондық пошта, әлеуметтік желілер немесе Skype арқылы байланыс орнатуға мүмкіндік береді. МООС каталогында 74 курс бар (<https://keu.edu.kz/images/stories/mooc/1.html>).

Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің институционалдық аккредитациялау процесі кезінде өздерінің Оқытуды басқару жүйесінің (LMS) болуы оң тәжірибе ретінде атап өтілді; бұл студенттерге бағытталған оқытудың негізгі қағидаларын, яғни студенттердің жеке оқу жолдарын қалыптастыруда таңдау мүмкіндігін қамтамасыз етуді іске асыруға мүмкіндік береді. Жақсы белгілі болғандай, Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті OpenEdx ашық платформасында МООС-тарды енгізу бойынша қазақстандық университеттер арасында көшбасшы болып табылады. Университетте Академиялық және цифрлық инновациялар жөніндегі кеңсе жұмыс істейді, ол жаңа білім беру және цифрлық технологиялармен жұмыс істеу бойынша академиялық қызметкерлерге арналған кем дегенде 72 сағаттық кәсіби даму курстарын тұрақты түрде ұйымдастырады. Сонымен қатар, бұл кеңсе серіктес университеттердің академиялық құрамы үшін масс-опен онлайн курстарды әзірлеу және жаңа сандық технологияларды қолдану бойынша кәсіби даму курстарын өткізеді.

Жәңгір хан Батыс Қазақстандағы агротехникалық университетінде 130-дан астам ашық онлайн курстар қазақ және орыс тілдерінде әзірленген. С. Аманжолов Шығыс Қазақстан университеті қашықтан оқыту порталын (<https://euniver.vku.edu.kz/login?>) басқарады. Қазақстан-Америка Қош келдіңіз еркін университетінің Институционалдық аккредиттеу комитетінің есебіне сәйкес, «Moodle» қашықтықтан оқыту жүйесі оқыту процесін ұйымдастыру, оқыту және оқу материалдарына, нормативтік және анықтамалық ресурстарға, сондай-ақ жаңалықтар лентасына қол жеткізуді қамтамасыз ету үшін пайдаланылады. Сонымен қатар «Moodle» қашықтан оқыту жүйесіне мүмкіндігі шектеулі студенттерге қолдау көрсету үшін арнайы мүмкіндіктер енгізілген (<https://moodle.kafu.edu.kz/>). «PLATONUS» автоматтандырылған ақпараттық жүйесі (www.platon.kafu.edu.kz) оқыту процесін басқару үшін қолданылады.

Университеттің веб-сайтында сондай-ақ Е-KAFU бөлімі (<https://kafu.edu.kz/czifrovoj-universitet/>) бар, ол 12 кіші бөлімнен тұрады (Moodle, «PLATONUS» автоматтандырылған ақпараттық жүйесі, Telegram боты, Bot нұсқаулықтары, Виртуалды қабылдау комиссиясы, онлайн жатақханалар, онлайн кітапхана, Кесте, Академиялық күнтізбе, MOOCs, openu.kz, Coursera) оқу үдерісін автоматтандыруға ықпал етеді.

ALT университеті білім беру процесіне цифрлық технологияларды белсенді енгізіп, ашық оқытудың заманауи экожүйесін құруда. Көпшілікке ашық онлайн курстар (MOOCs) <https://platonus.academy/> сайтында қолжетімді. VEG есебіне сәйкес, Академия бірнеше сандық платформаны (Microsoft Teams, Zoom, Platonus) пайдаланады, олар компьютерлерде де, мобильді құрылғыларда да жұмыс істейді. Microsoft Teams және Zoom платформаларында бейне ағындық қызметтерге қол жеткізу мүмкіндігі бар. VEG комиссиясы жетілдіру бағыты ретінде Академияға студенттерге қолдау көрсету үшін жасанды интеллекті енгізуді жоспарлауды ұсынды, себебі жасанды интеллект әр студенттің жеке қажеттіліктеріне қарай оқу процесін жекешелендіруге көмектесе алады. Сонымен қатар, жасанды интеллект жаңа оқыту әдістерін әзірлеуге және студенттердің білімдерін талдау мен бағалауға қолданылуы мүмкін.

Туризм және қонақжайлылық халықаралық университетінің веб-сайтында 200 ашық онлайн курс (MOOC) қолжетімді. Академик З. Алдамжар атындағы Костанай әлеуметтік-техникалық университеттің институционалдық аккредитациясы бойынша Жоғары білім беруді аккредиттеу комиссиясының есебінде университет 2008 жылдан бастап оқу процесін қолдау үшін Platonus AIS жүйесін пайдаланып келе жатқаны көрсетілген. Сонымен қатар, пандемия кезінде қашықтықтан оқыту үшін Moodle LMS қолданылды. Алайда сарапшылар Platonus AIS жүйесінде мазмұнды ұсынуда біркелкіліктің жоқтығын, оқыту-оқу мазмұнының онтайландырылмағанын және ол Platonus AIS пен <https://kosstu.edu.kz/obrazovatelnyjportal/> мекенжайындағы «Білім беру порталында» асинхронды түрде қайталанатынын атап өтті. Университеттің оқу бағдарламаларында қолданылатын ашық бастапқы кодты бағдарламалық қамтамасыз ету өнімдерінің үлесін арттыру бойынша бірқатар ұсыныстар жасалды. Жергілікті тестілеу бағдарламасын қолдану ұсынылды.

'SunRavTestOfficePro' бағдарламасын 'Platonus' AIS жүйесімен біріктіру. Адам қателігін азайту үшін 'Platonus' AIS жүйесінде емтихандар өткізу мүмкіндігін қарастыру қажет.

Сонымен қатар, университеттің веб-сайтында жетекші оқытушылардың ашық онлайн курстары (MOOC) ұсынылған. Курстарға қол жеткізу үшін алдын ала тіркелу қажет.

Инновациялық Еуразия университеті 2019 жылы тапсырыс берілген меншікті ақпараттық жүйені (АЖ) пайдаланады және сонымен қатар жаңа, анағұрлым тиімді автоматтандырылған ақпараттық жүйені енгізуді бастады (AIS) Platonus 6.0, ол Бірыңғай жоғары білім беру платформасымен (UNEP), қаржы орталығымен, Жеке тұлғалардың мемлекеттік дерекқорымен (SDNP) және Ұлттық білім дерекқорымен (NED) интеграцияны қамтамасыз етеді. Университет AI-Sana платформасына қосылған.

Шымкент университетінде студенттерге қосымша білім алу, дайындықтан өту және біліктілігін арттыру мүмкіндігін беретін ашық онлайн курс платформасы (МООС) бар. Курсты сәтті аяқтағаннан кейін сертификат беріледі.

Атырау университетінің институционалдық аккредитациясы бойынша VEG есебінде «Platonus» АИЖ, «Platonus student» мобильді қосымшасы және «Platonus Tutor» жүйесі жұмыс істейді. Осы АИЖ-нің бар модульдерімен қатар университет бар модульдерді үнемі жаңартып, жаңа модульдерді енгізуде; 2024–2025 оқу жылына оқыту үдерісіне «Апталық ілгерілеу журналы» модулін және «QR код арқылы студенттердің қатысуын бақылау» модулін енгізу жоспарланған. Сарапшылар бакалавриат және магистратура студенттерінің AIS жүйесіне селективті түрде кіріп, қол жеткізген модульдерін қарады.

2025 жылы IQAA бірнеше университеттің институционалдық аккредитациясын жүргізді. Осылайша, VEG есебінің қорытындыларына сәйкес, Қазақстан Республикасы Президентінің жанындағы Қоғамдық басқару академиясының цифрлық және білім беру инфрақұрылымы жаңартылды (Smart Academy цифрлық жүйесі, Canvas LMS, Platonus және Microsoft Teams ақпараттық жүйелері, Zoom және Moodle платформалары, «E-kuzmet» жүйесімен интеграция және электрондық ресурстар). Академияда қашықтықтан оқыту жүйесі енгізілді, серверлік жабдық жаңартылды және әрбір студент пен қызметкер қажетті барлық цифрлық ресурстарға қол жеткізу мүмкіндігімен қамтамасыз етілді. Оқыту үдерісінде LMS және Platonus білім беру платформалары, сондай-ақ Documentolog және Outlook электрондық құжат айналымы жүйелері белсенді түрде қолданылады.

Мысырлық Ислам мәдениеті университеті «Nur Mubarak» өз пәндерін бағалау құралы ретінде Moodle платформасын пайдаланатыны туралы ақпарат бар (<https://dl.nmu.edu.kz/login/index.php>). Сонымен қатар, 2024 жылға кемінде төрт ашық онлайн курс жоспарланғаны да атап өтілген. Алайда академиялық пәндер бойынша ашық онлайн курстар әзірленбеген және оқыту процесіне енгізілмеген.

Каспий университеті толықтай қашықтықтан оқытуға көшті. Осы мақсатта ол «Univer 2.0», «Moodle» және «ZOOM» бағдарламалары сияқты ақпараттық және білім беру платформаларын пайдаланады. Университеттің веб-сайтында онлайн платформа құрылды, онда Студенттерге қызмет көрсету орталығы, декандық бөлімдер, студенттер істері бөлімі, мансап орталығы және зерттеу және инновациялар орталығы сияқты барлық қызметтер қашықтан қолжетімді, бұл Каспий университетінің оқыту бағдарламасын кешенді түрде жүзеге асыруды қамтамасыз етеді.

International Education Corporation компаниясының VEG есебі ұйымның өз LMS жүйесі – iPortal-ды ерекше көрсетеді (<https://iportal.mok.kz/>) Moodle негізінде құрылған. Ол аналитикалық деректер ұсынады, оқу процесін біріктіреді, студенттер, оқытушылар, қызметкерлер мен әкімшілік арасындағы тиімді өзара әрекеттестікті қамтамасыз етеді және ұлттық ЕНЕА жүйесімен синхрондалады. Сондай-ақ iOS және Android жүйелеріне арналған мобильді қосымша бар, ол студенттерге, академиялық және әкімшілік қызметкерлерге деректерді жүктеуге, уақытылы хабарламалар алуға және жүйенің барлық функцияларына қол жеткізуге мүмкіндік береді. VEG сарапшылары қолжетімді және жоғары сапалы қашықтықтан оқытуды дамыту мақсатында, университеттің академиялық беделін арттыру және ұлттық және халықаралық білім беру кеңістігіндегі орнын нығайту, корпорацияның академиялық қызметкерлері әзірлеген жаппай ашық онлайн курстардың (МООСs) санын арттыруды ішкі ресурстар мен цифрлық құралдарды пайдалана отырып ілгерілету.

Өзбекали Жәнібеков атындағы Оңтүстік Қазақстан педагогикалық университетінде жүргізілген студенттер сауалнамасы оқу үдерісінде инновациялық оқыту әдістерінің, сондай-ақ Google Classroom, AIS сияқты ресурстардың белсенді қолданылып жатқанын көрсетті. 'Platonus', Moodle, YouTube және басқа да оқу ресурстары оқыту процесінде белсенді түрде қолданылады. Дегенмен, осы оң жақтарын ескере отырып, сарапшылар тобы студенттерді қолдау үшін бірыңғай цифрлық платформаны енгізу қажеттігіне тоқталды.

Сонымен қатар, VEG сарапшылар тобы Академияның оқытушылар құрамы әзірлеген MOOC-тарды ашық платформаларда (Coursera, Open.kz және т.б.) практикалық енгізу бойынша ұсыныстар жасап, олардың қолжетімділігін кеңейту мен қолжетімділігін жақсарту қажеттігін атап көрсетті.

2.3. Оқу форматтарының салыстыру кестесі

3-кесте. Оқу форматтарының салыстырмалы кестесі

Күндізгі (дәстүрлі)	Студенттер сабақтарға қатысу және физикалық инфрақұрылымды пайдалану	Толық өзара әрекеттесу, қадағалау, зертханалар, практикалық жұмыс	Шектеулі географиялық орналасуына байланысты, қатысуды талап етеді, қымбат инфрақұрылым
Қашықтықтан оқыту (50 пайызға дейін немесе одан аз)	Материалдың көп бөлігі АКТ арқылы, онлайн дәрістер түрінде ұсынылады, асинхронды оқу материалдары	Икемділік, қолжетімділік, оқу орнынан тыс жерде оқу мүмкіндігі университет	Талап етеді тұрақты интернет байланысы, сандық сауаттылық, практик алық сессиялар/зертханалар саны азайтылған
Онлайн оқыту (100%)**	Толық қашықтан оқыту (тек бір жоғары оқу орнына рұқсат етіледі және/немесе шектеулерге бағынады)	Ең жоғары икемділік, географиялық шектеулердің ең аз деңгейі	Занды түрде шектелген; практикада қиынырақ; аккредитация мәселелері
Толық күнді оқыту қашықтықтан оқытуды пайдалана отырып	аралас нұсқа жүзбе-жүз және онлайн компоненттер	Теңгерім икемділіктің және практикалық тәжірибе	Ұйымдастыру қиынырақ, талап етеді ресурстар және инфрақұрылым

Ескерту: Белгілі бір шарттарға сәйкес тек екі университетте ғана қашықтықтан оқыту арқылы толық диплом алуға ресми түрде мүмкіндік бар.

Қазақстанда қашықтықтан оқыту құралдарын пайдалана отырып бетпе-бет оқыту басым, яғни модульдердің белгілі бір бөлігі қашықтан өткізілуі мүмкін, бірақ бүкіл курс емес. Техникалық, инженерлік және зертханалық модульдер үшін физикалық қатысу талаптары маңызды болып қала береді; сондықтан қашықтықтан оқытуды 20%-дан 50%-ға дейін шектеу негізді. Онлайн оқыту өз алдына бөлек формат ретінде кеңейтуге жатпайды және әртүрлі оқу салаларында шектеулері бар. Негізгі мәселе – онлайн компоненттердің сапасын қамтамасыз ету.

2.4. Студенттер үшін цифрлық ресурстарға қолжетімділік

Қазақстанда халықаралық курстарға қолжетімділік кеңейтілді: Coursera арқылы көптеген студенттер ұлттық оқу бағдарламасының шеңберінен тыс тақырыптарды оқу мүмкіндігіне ие болды. Курстарды қазақ және орыс тілдеріне аудару олардың қолжетімділігін арттырады. Аймақтағы университеттер де қашықтан оқытуды енгізуде. Студенттер икемдірек оқуға, жұмыс пен оқуды үйлестіруге және уақыт пен көлік шығындарын үнемдеуге мүмкіндік алады.

Сонымен бірге, әсіресе шалғай және ауылдық жерлерде жоғары сапалы интернетке қолжетімділік тең емес. Оқытушылар мен студенттер арасындағы цифрлық сауаттылық деңгейіндегі айырмашылықтар кедергі ретінде анықталды. Қашықтан оқыту форматында практикалық және зертханалық компоненттер кейде жеткіліксіз дамыған. Онлайн форматтағы

академиялық жетістік пен қатысуды бақылау – заңнамада «сандық ізі» қарастырылған, бірақ ол әлі толықтай іске аспаған. Кейбір салаларда (медицина, білім беру) қашықтықтан оқыту шектеулі немесе

тыйым салынған, яғни қашықтықтан оқыту қолжетімділігі оқу саласына байланысты әртүрлі.

Қолжетімділік айтарлықтай жақсарды, әсіресе теориялық пәндер мен жалпы курстар бойынша. Алайда толыққанды қашықтықтан оқыту үшін (әсіресе практикалық компонент болған жағдайда) технологиялық, инфрақұрылымдық және әдістемелік шектеулер әлі де бар.

Сонымен қатар, Қазақстандағы кез келген тақырыптағы онлайн курс аяқтаған жастар мен ересектердің үлесі басқа елдермен салыстырғанда (екі жыныста да) %-бен қызықтырады. Осылайша, 2015 жылдан бастап кез келген тақырыптағы онлайн курстарға қатысатын екі жынысты жастар мен ересектер саны тұрақты түрде өсіп, 2023 жылы 3,20 пайыздан 7,80 пайызға дейін жетті.

4-кесте. Кез келген пән бойынша онлайн курс аяқтаған жастар мен ересектердің үлесі, екі жыныс бойынша (%)

Ел	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Австрия		2.90		4.10	4.10	4.70			15.70	22.00	20.00	16.60	18.10
Бельгия		4.40		6.40	8.90	7.90		9.30	17.90	26.50	21.10	20.40	
Канада											33.00		
Чили												21.30	
Чехия Республикасы		2.60		2.60	2.60	3.00		5.60	8.40	16.00	15.30	16.90	
Дания		6.40		7.40		9.20			15.20	22.30	14.60	15.30	15.10
Эквадор													25.00
Эстония		5.80		8.70	8.40	46.10			21.70	31.40	25.60	26.80	
Финляндия		14.70		12.10	13.40				26.10	28.20	27.50	26.50	
Германия		4.20		4.10	3.80				10.60	12.00	9.60	8.90	10.10
Грекия		4.20		5.10	5.40				13.40	24.30	21.70	12.00	
Венгрия		4.20		2.90	3.80	4.00		5.60	12.30	11.90	11.80	11.60	11.60
Ирландия		4.50		4.40									
Израиль									14.10	16.50	20.70	35.30	
Жапония							5.10	8.60	11.40	14.90	15.90		
Қазақстан				3.20	3.40	2.40	3.40	3.70	5.20	5.40	5.60	7.80	
Литва		10.50		5.40	6.60	7.00		7.40	16.30	16.70	14.80	14.80	
Мексика		15.30	16.30			2.90		21.80	29.80	30.50	28.10	26.30	
Нидерланды		6.60		7.80	9.20								
Жаңа Зеландия	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Норвегия		10.20		9.80	11.80	12.50			17.00	23.00	25.00	26.00	
Перу		2.90	2.80	3.00	3.70	4.20	5.30	5.70		16.30	15.90		
Польша				2.60	3.70	3.80	4.40	5.40	7.00	11.50	8.40	9.30	
Республикасы Корея		11.60	8.10	12.10	14.90	18.70	18.10	21.10	29.90	33.40	34.60	30.80	
Ресейлік Федерация		1.70	2.00	2.00	2.00	2.70	2.50	2.80	8.20	7.70	6.40	5.90	
Сингапур						13.40					17.90	20.70	
Словакия		4.20		3.00	3.30				9.40	15.70		14.80	14.40
Словения		3.80		3.20	2.90			5.40	9.50	24.80	26.10	20.40	
Швеция		6.30		6.50	7.60	16.30			20.70	24.70	21.70	20.10	17.90
Түркия		3.90			1.60	1.60			6.20	8.70	6.40	7.10	5.30
Ұлыбритания		9.90		11.00	12.40				13.20				
Ұлыбритания													

Депеккөзі: <https://databrowser.uis.unesco.org/view#indicatorPaths=UIS-SDG4Monitoring%3A0%3AICTSKILLEPRS%2CUIIS-SDG4Monitoring%3A0%3AICTSKILLONLSFT%2CUIIS-SDG4Monitoring%3A0%3AICTSKILLUPLD%2CUIIS-SDG4Monitoring%3A0%3AICTSKILLFONLCRS%2CUIIS-SDG4Monitoring%3A0%3ADL.F%2CUIIS-SDG4Monitoring%3A0%3ADL.M&geoMode=countries&geoUnits=&years=2010%2C2024&browsePath=EDUCATION%2FUIS-SDG4Monitoring%2Ft4.4%2Fi4.4.1&timeMode=range&view=table&chartMode=multiple&tableIndicatorId=ICTSKILLFONLCRS&chartIndicatorId=ICTSKILLFONLCRS&chartHighlightSeries=&chartHighlightEnabled=true&indicatorPaths=UIS-SDG4Monitoring%3A0%3AICTSKILLEPRS%2CUIIS-SDG4Monitoring%3A0%3AICTSKILLONLSFT%2CUIIS-SDG4Monitoring%3A0%3AICTSKILLUPLD%2CUIIS-SDG4Monitoring%3A0%3AICTSKILLFONLCRS%2CUIIS-SDG4Monitoring%3A0%3ADL.F%2CUIIS-SDG4Monitoring%3A0%3ADL.M>

3. Қазақстандағы жоғары білім беру ұйымдарында қашықтықтан оқытудағы мәселелер мен кедергілер

3.1 Техникалық кедергілер

Оқу орындарына қашықтықтан оқытуды ұйымдастыруға қойылатын талаптар 2015 жылғы 20 наурыздағы Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің № 137 бұйрығымен реттеледі. Жоғары білім беру ұйымдарында деректер желілері, ақпаратты сақтау жүйелері және бағдарламалық платформалар сияқты сандық ресурстар болуы тиіс; сондай-ақ олар киберқауіпсіздікті қамтамасыз етіп, арнайы білім беру қажеттіліктері бар студенттерге қашықтықтан оқыту мүмкіндіктерін жасап, ішкі сапаны қамтамасыз ету жүйесіне сәйкес білім беру қызметтерінің сапасын бақылау жүйесін қолдауға міндетті.

Толыққанды қашықтықтан оқытуға кедергі келтіретін негізгі тежегіштердің бірі – жоғары жылдамдықты интернетке тең емес қолжетімділік, әсіресе Қазақстандағы ауылдық және шалғай аймақтарда. S. Askarkyzy мен A. Zhunusbekova зерттеуіне сәйкес, көптеген студенттер интернет байланысының нашарлығы мен қажетті техникалық жабдықтың жетіспеушілігіне байланысты онлайн сабақтарға қосылуда қиындықтарға тап болады⁷.

Сонымен қатар жоғары оқу орындарының техникалық қолдауының жеткіліксіздігі, орталықтандырылған қызметтердің және жоғары сапалы оқыту платформасының болмауы мәселесі бар. Қазақстанда 116 жоғары оқу орны жұмыс істейді. Осы 116 жоғары оқу орнының ресми сайттарынан алынған мәліметтерге сәйкес, бетпе-бет оқыту қашықтықтан оқыту элементтерімен бірге жүзеге асырылады: 54 оқу орны бетпе-бет оқытуды қашықтықтан оқытумен біріктіріп ұсынады, 2 оқу орны тек қашықтықтан оқытуды ұсынады, 2 оқу орны аралас оқыту әдісін қолданады, ал қалған оқу орындары тек бетпе-бет оқытуды ұсынады. Жүзбе-жүз оқытуды ғана ұсынатын университеттер «Білім туралы» Федералдық заңға бағынады. Сондықтан медицина, фармацевтика және мұғалімдерді даярлау саласындағы білім беру бағдарламаларын жүзеге асыратын жоғары және/немесе магистратуралық білім беру ұйымдарында қашықтықтан оқытуға рұқсат етілмейді. 58 жоғары білім беру ұйымында қашықтықтан оқыту білім беру саласындағы және ғылым мен жоғары білім беру саласындағы уәкілетті орган белгілеген тәртіпке сәйкес жүргізіледі.

Белгілі болғандай, Алматыдағы бір жоғары оқу орны – К. Сәтпаев атындағы Қазақ ұлттық техникалық университеті – толықтай қашықтан оқыту жүргізуге лицензия алған, ал Астанадағы бір оқу орны – Астана IT университеті – қашықтан үздіксіз білім беру ұсынады; бұл реттеуші кедергілер мен білікті оқу орындарының шектеулі санын көрсетеді.

3.2. Методологиялық және педагогикалық қиындықтар

Қазақстандағы білім беру бағдарламаларының көпшілігі бастапқыда бетпе-бет оқытуға арналған. Оқытушылар әрдайым интерактивті онлайн курстарды әзірлеу және өткізу үшін қажетті дағдыларға ие емес, бұл білім беру процесінің сапасын төмендетеді.

Сонымен қатар, бейімделген оқу материалдарының жетіспеушілігі, кері байланыс пен академиялық прогресті бақылаудың жеткіліксіздігі мәселені ушықтырып, студенттердің мотивациясын және оқу тиімділігін төмендетеді.

3.3 Студенттер мен оқытушылардың цифрлық сауаттылығының жеткіліксіздігі

⁷ С. Аскарқызы, А. Жұнусбекова. Қазақстандағы жоғары білім беру мекемелерінде қашықтықтан оқытуды енгізу: SWOT-талдау // Педагогикалық ғылымдар сериясы. – 2021. – № 2 (67). – бб. 51–58.

Қашықтықтан оқытуға көшу білім беру үдерісінің барлық қатысушыларынан белгілі бір цифрлық дағдыларды талап етеді. Алмаз Сандбайевтің (Назарбаев университеті) зерттеуіне сәйкес, көптеген студенттер қашықтықтан оқыту платформаларын пайдалануда қиындықтарға тап болады, бұл олардың академиялық көрсеткіштеріне кері әсерін тигізеді⁸.

Лекторларға да жаңа әдістер мен құралдарды меңгеру үшін қосымша оқыту қажет, ол үшін әрдайым қолжетімді бола бермейтін уақыт пен ресурстар қажет.

3.4. Психологиялық және әлеуметтік аспектілер

Қашықтан оқыту студенттер мен оқытушылар арасындағы бетпе-бет байланысты азайтып, әлеуметтік оқшаулануға әкеледі, бұл мотивацияның төмендеуіне және стресс деңгейінің артуына алып келеді. Акимова С.М. және т.б. жүргізген зерттеу көптеген студенттердің эмоционалдық күйзеліске, сондай-ақ зейінділік пен өзін-өзі тәртіпке келтірудегі қиындықтарға ұшырағанын анықтады.

Сонымен қатар, қашықтықтан оқыту коммуникациялық және практикалық дағдыларды дамыту мүмкіндіктерін азайтады, бұл шығармашылық және техникалық пәндер үшін аса маңызды.

3.5. Реттеушілік және ұйымдастырушылық шектеулер

Қазақстандағы қашықтықтан оқыту туралы заңнама әлі заманауи шындықтарға бейімделмеген. Мысалы, пәндердің 50 %-ынан аспайтын бөлігі қашықтықтан оқытылуы мүмкін (медициналық, педагогикалық және техникалық пәндерге қойылатын шектеулер қатаң). Жоғары оқу орындарына онлайн оқыту бойынша лицензия беру баяу жүріп жатыр, бұл қашықтықтан оқытудың дамуына кедергі келтіріп отыр.

Сонымен қатар қашықтықтан оқыту курстарының және бағалау әдістерінің сапасын стандарттау мәселесі де бар.

⁸ Алмаз Сандбайев. Электрондық оқыту технологияларының студенттердің мотивациясына әсері: бизнес-білім берудегі студент-орталықты өзара әрекеттесу // Халықаралық туризм зерттеулері журналы. – 2020 жылғы қаңтар. – 6(1):16–24. DOI:10.20431/2455-0043.0601002

4. Даму перспективалары мен бағыттары

4.1 Аралас/гибридті оқыту модельдері

Аралас оқыту дәстүрлі сыныптағы сабақтар мен онлайн компоненттердің үйлесімінен тұрады: кейбір сабақтар сыныпта өткізілсе, басқалары қашықтан, асинхронды қолжетімділік мүмкіндігімен жүзеге асырылады. Бұл модель оқытушылар мен студенттер арасындағы бетпе-бет қарым-қатынасты сақтай отырып, икемділікті арттыруға, қолжетімділікті кеңейтуге және әртүрлі оқу стильдері мен студенттердің жағдайларына (география, қолжетімділік) бейімделуге мүмкіндік береді.

Пандемия толықтай қашықтан оқыту мүмкін екенін көрсетті, бірақ ол барлық пәндерге бірдей қолайлы емес. Университеттер аралас форматтарды қолдануда; мысалы, Сатпаев университетіндегі «Digital University» жобасы «сандық кампус», зертханаларға тәулік бойы қолжетімділік, онлайн курстар және тағы басқаларды ұсынады. Coursera-пен серіктестік асинхронды компоненттерді және оқу бағдарламасына интеграцияны қамтиды.

Болашақ перспективалар

- Университеттер өздерінің гибриді оқыту жол карталарын әзірлейді: кейбір курстар онлайн форматқа көшіріледі, ал басқалары дәстүрлі сыныптық форматта қалады, курстың дизайны аралас форматқа арнайы бағытталады.
- Онлайн компоненттің сапасын жақсарту: дәрістер, тапсырмалар, форумдар және онлайн семинарлар сыныптық сабақтармен біріктіріледі.
- Студенттерге қолдау көрсету қызметтерін (онлайн-оқытушылар, кеңес беру, чат-боттар) дамыту және өз бетімен оқу.
- Икемдірек кесте және қашықтықтан оқытуға ішінара көшу: әсіресе магистратура бағдарламалары, жұмыс істейтін студенттер және халықаралық бағдарламалар үшін пайдалы.

Қауіптер мен ұсыныстар

- Аралас оқыту бағдарламаларын әзірлеудің жоғары сапалы әдістемесі қажет (мазмұнды әзірлеу, мұғалімдерді оқыту, тиімділікті бағалау).
- Студенттердің мотивациясы мен өзін-өзі тәртіпке келтіру мәселелерін, сондай-ақ қашықтан оқытудың кеңінен белгілі проблемасын ескеру қажет.
- Инфрақұрылым (интернетке қолжетімділік, жабдық) әлі де өңірлер бойынша әртүрлі; сондықтан тең мүмкіндіктер жағдайын қамтамасыз ету маңызды.
- Реттеушілік шеңберді қайта қарау қажет: қашықтықтан оқыту компоненті қалай бағаланатыны, оны бетпе-бет оқытумен қалай біріктіру, мониторинг қалай қамтамасыз етілетіні және қашықтықтан оқыту мен онлайн оқыту ұғымдарының анықтамаларын нақтылау қажет.

4.2 Білім беруде жасанды интеллектті, ірі деректер мен аналитиканы қолдану

Неформалды білім беру саласында Қазақстанда IT дағдыларын тез меңгеруге мүмкіндік беретін бірқатар бастамалар жүзеге асырылуда; мысалы, Tech Orda бағдарламасы 18–45 жас аралығындағы азаматтарға жеке IT мектептерінде оқуға мемлекеттік қаржыландырылатын 600 000 теңгеге дейін гранттар ұсынады. Astana Hub мәліметінше, 2025 жылға қарай 79 IT мектебі аккредиттелді және веб-әзірлеу, 3D дизайн, AR/VR қосымшалары, операциялық жүйелерді әзірлеу, киберқауіпсіздік, заттар интернеті (IoT), ірі деректер, мобильді қосымшаларды әзірлеу және GameDev сияқты салаларда 159 курс ұсынады. Tech Orda ақпараттық-коммуникациялық технологиялар саласындағы курстардың кең ауқымын қамтиды. Атап айтқанда Agile, өнімді басқару және жасанды интеллект дағдыларына ерекше назар аударылады.

Хаб бағдарламаның тұрақты нәтижелер көрсеткенін атап өтті. Мысалы, 2022 мен 2023 жылдар аралығында 91 ІТ мектебінде 6 251 студент оқытудан өтті. Білім беру ұйымдарының 40 пайыздан астамы және қатысушылардың 46 пайызы Қазақстандағы әртүрлі өңірлерден, бұл ел бойынша ІТ білім берудің теңгерімді дамуына ықпал етеді. 2024 жылы 3 465 грант тағайындалды, оның 2 465-і негізгі бағытқа, ал 1 000-ы педагогтарға арналған мамандандырылған бағыттарға берілді, оның ішінде 300 мектеп мұғалімі мен 700 университет оқытушысы бар. Студенттер – 70 ІТ мектебінің болашақ мамандары – оқуларын аяқтап, емтихандар тапсыруда. Бағдарламалау және жасанды интеллект курстарын ұсынатын жазғы мектептер nFactorial School бағдарламасы сияқты іс-шараларды ұйымдастыруда, қолдауымен Chevron және Сатпаев университеті.

Талант хактондар арқылы анықталып, даму инкубаторлар мен акселераторлар арқылы қолдау табады. Қазақстан Республикасының Ғылым және жоғары білім министрлігі NVIDIA, Coursera, Huawei, Amazon, Binance, Microsoft және Google компанияларымен бірлесіп жасанды интеллект және машинамен оқыту бойынша тегін сертификаттауды қамтитын оқыту бағдарламаларын жүзеге асыруда.

Ресми білім беру саласында 2021 жылдан бастап Қазақстанда «Жаңа кәсіптер мен құзыреттер атласы» енгізілді; осы негізде жоғары оқу орындары 2023 жылдан бастап оқу бағдарламаларын жаңартып, машинамен оқыту, деректер ғылымы, кибернетика, жасанды интеллект және робототехника модульдерін енгізуде.

2023 мен 2025 жылдар аралығында қаржы, бизнес, білім беру сияқты әртүрлі салаларда жасанды интеллектіні қолдануға арналған форумдар өткізіліп, оның әлеуетіне назар аударылды. Мысалы, 2024 жылғы 26 қыркүйекте Maqsut Narikbayev University университетінде

Жоғары білімдегі сапаны қамтамасыз ету жөніндегі 7-ші Еуразиялық форум, тақырыбы бойынша «Жоғары білімнің болашағын қалыптастыратын қағидалар мен технологиялар». 2025 жылғы 26 қыркүйекте «Қысым астындағы стратегия: университеттер үшін жаңа технологиялар мен сын-қатерлер» тақырыбымен 8-ші Еуразиялық форум өтті. Іс-шаралар Білім беру сапасын қамтамасыз ету жөніндегі Тәуелсіз агенттік (IQAA) тарапынан Қазақстан Республикасы Ғылым және жоғары білім министрлігінің қолдауымен ұйымдастырылады.

AlemAI орталығы, AI Sana – Сәтпаев университеті, ISSAI – Назарбаев университеті, nFactorial мектебі және басқа да білім беру платформалары жасанды интеллекттің артықшылықтары мен оны қолдану қауіпсіздігі туралы қоғамдық хабардарлықты арттыруға бағытталған білім беру жұмыстарына белсенді түрде қатысуда.⁹

ЖИ (жасанды интеллект) біріншіден, оқу мазмұнын студенттерге бейімдеуге, екіншіден, жеке тапсырмалар ұсынуға, көмекші чат-боттарды қолдануға, автоматтандырылған бағалау жүргізуге және академиялық көрсеткіштерді болжауға мүмкіндік береді. **Үлкен деректер мен білім беру аналитикасы** студенттер туралы, олардың платформамен өзара әрекеттесуі, белсенділігі және нәтижелері жөніндегі деректерді жинауға және талдауға мүмкіндік береді, бұл тәуекелдерді (студенттердің артта қалуын) анықтап, алдын алу шараларын қабылдауға мүмкіндік береді.

Осы технологиялар бірге білім беруді «бір мұғалім – бір толық сынып» моделінен «жекелендірілген оқыту, бейімделгіш оқу жолдары және деректерге негізделген басқару» комбинациясына айналдырып жатыр.

Қазақстанда жоғары оқу орындары жасанды интеллект компоненттерін енгізуді бастады: мысалы, Д. Серікбаев Шығыс Қазақстан техникалық университетінде (ЕКТУ) барлау, байыту, өндіру, энергетика және техникалық қызмет көрсету мен жөндеу процестері үшін жасанды интеллект шешімдерін әзірлеуге арналған «Өнеркәсіптік жасанды интеллект» үздіктік орталығы құрылды. Арнайы назар жетекші шетелдік университеттермен стратегиялық серіктестікке аударылуда.

Ұлттық стратегия барлық жоғары білім беру ұйымдарында «Жасанды интеллект» курсын міндетті түрде енгізуді көздейді. 2024 жылдың наурыз айында Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі Қолдану бойынша университетаралық стандартты мақұлдады

⁹ 2024–2029 жылдарға арналған жасанды интеллектіні дамыту тұжырымдамасын бекіту туралы. 2024 жылғы 24 шілдедегі Қазақстан Республикасы Үкіметінің № 592 қаулысы.

жоғары және жоғары оқу ортынан кейінгі білім беруде жасанды интеллектіні қолдану бойынша университетаралық стандартты мақұлдады. Ол оқу үдерісінде жасанды интеллектіні пайдалану қағидалары мен әдістемесін, оқытуда жасанды интеллект агенттерін қолдану формаларын, сондай-ақ академиялық құрам мен студенттер үшін рұқсат етілген қолдану салаларын айқындайды.

2024–2025 жылдары ұлттық деңгейде білім беру бағдарламаларын біріктіріп, оқу процесін басқаруды автоматтандыратын бірыңғай жоғары білім платформасы іске қосылды.

2025 жылғы 18 наурыздағы №121 бұйрықпен білім беруді цифрландыру және жаһандық білім беру кеңістігіне интеграциялау жалпы стратегиясының аясында халықаралық онлайн курстарды оқу бағдарламаларына енгізу үшін Coursera платформасына басымдықты қолжетімділік берілген Қазақстандағы жоғары білім беру ұйымдарының тізімі бекітілді.

2025 жылдың қыркүйегінде инновацияға жауапкершілік Сандық даму министрлігінен Ғылым және жоғары білім министрлігіне берілді, осылайша министрліктің ғылыми және білім беру инновациялық орталықтарын құрудағы рөлі күшейтілді. Мемлекет басшысы К. Ж. Тоқаевтың тапсырмасы бойынша жасанды интеллект саласындағы мамандарды даярлауға бағытталған AI-Sana инновациялық бағдарламасы жүзеге асырылуда.

2025–2026 оқу жылында ел бойынша 95 жоғары оқу орны өз оқу бағдарламаларына жасанды интеллект пәндерін енгізді. Бұл салада мақсатты даярлық жүргізу үшін «Қолданбалы жасанды интеллект» сияқты 38 жаңа білім беру бағдарламасы әзірленді, «Жасанды интеллект инженериясы», «Тау-кен және металлургия өндірісіндегі жасанды интеллект», «Көлік инженериясындағы ақылды технологиялар және жасанды интеллект» және басқалары.¹⁰

Даму перспективалары

- Студенттерді бақылау жүйесін енгізу: кіріктірілген аналитикасы бар LMS платформаларын пайдалану, белсенділікті, кешіккен келулерді және нашар оқу көрсеткіштерін қадағалау, оқытушының араласуымен.
- Жасанды интеллект негізіндегі ұсыныстармен бейімделген оқу материалдарын әзірлеу: студенттер профиліне сәйкес тапсырмалар, ұсыныстар және қосымша материалдар алады.
- Лекторлар процестің «кураторларына» айналып, ал жасанды интеллект құралдары тесттерді бағалау, тапсырмаларды таңдау сияқты күнделікті функцияларды автоматтандырады.
- Университеттер стратегиялық басқару үшін ірі деректерді пайдалануды бастайды: сұранысқа ие дағдыларды және түлектердің нәтижелерін талдау және оқу бағдарламаларын жаңарту.
- Этикалық, заңнамалық және адам ресурстары аспектілері: қызметкерлерді оқыту; білім беруде жасанды интеллектіні қолдану саясатын әзірлеу (құпиялылық, алгоритмдердің ашықтығы); және мемлекеттік білім беру стандарттарына түзетулер енгізу.

Қауіптер мен ұсыныстар

- Іске асыру Жасанды интеллект талап етеді маңызды ресурстар: инфрақұрылым, кадрлардың біліктілігі, деректер.
- Мұғалімдер мен әкімшілерге оқыту қажет: тек техникалық дағдылар ғана емес, сонымен қатар жасанды интеллект көмегімен оқыту педагогикасын түсіну.
- Этикалық және құпиялылық мәселелері: студенттердің деректері, алгоритмдік шешім қабылдау, ықтимал кемсітушілік.

¹⁰Білім берудегі жасанды интеллект: Қазақстанда 95 университет жаңа пәндерді енгізді // <https://www.inform.kz/ru/ii-v-obrazovanii-95-vuzov-kazahstana-integrirovali-novie-distiplini-f8be73>. Қолжетімділік күні: 2025 жылғы 23 қазан.

- Технологияны артық бағаламаңыз: жасанды интеллект – қолдаушы құрал ғана, мұғалімнің орнын баспайды. (Халықаралық зерттеулер дәл жасанды интеллект пен мұғалімнің үйлесімі тиімді екенін көрсетеді.)

4.3 VR/AR, виртуалды зертханалар және иммерсивті технологиялар

VR (виртуалды шындық) және AR (кеңейтілген шындық) виртуалды зертханалар, симуляциялар мен интерактивті модельдер арқылы терең бойлайтын оқу ортасын қалыптастырады, бұл әсіресе техникалық, инженерлік және медициналық пәндерге өте маңызды. Мұндай технологиялар студенттерге офлайн режимде ұйымдастыру қиын болатын жағдайларға («қауіпті» тәжірибелер, шалғай аймақтар және халықаралық кейс-стадилер) «кіріп» көруге мүмкіндік береді. Қашықтықтан және аралас оқыту форматында олар қатысушылардың белсенділігі мен мотивациясын арттырады және қамтамасыз етеді «бар болу» сезімін және интерактивтілікті қамтамасыз етеді.

Kazpotrebsoyuz KarU университетінде Виртуалды және Кеңейтілген Шындық Лабораториясы (VR/AR Lab) – виртуалды және кеңейтілген шындықты қолданатын қосымшалар мен технологияларды зерттеу және дамытуға арналған мамандандырылған кеңістік.¹¹

VR/AR технологиялары оқу бағдарламасына енгізілген: мысалы, магистрлік бағдарлама Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің «Саналық экономика» бағдарламасында VR/AR/MR технологияларына сілтеме бар.

Даму перспективалары

- Университеттер негізгі пәндерге (инженерлік, медицина, сәулет, IT) арналған виртуалды зертханалар, VR модульдері мен AR қосымшаларын жасайды.
- Осы модульдерді онлайн платформалармен интеграциялау: студенттер виртуалды зертханаға кез келген уақытта кіріп, әріптестерімен бірге модельдермен онлайн жұмыс істей алады.
- Қазақ және орыс тілдерінде контент әзірлеу, сондай-ақ жергіліктілендірілген симуляциялар мен виртуалды орталарды енгізу қолжетімділікті кеңейтеді.
- Қашықтықтан оқитын студенттердің белсенділігінің артуы, оқшаулану сезімінің азаюы және нәтижелердің жақсаруы.
- VR/AR-ды академиялық мобильділік үшін пайдалану мүмкіндігі: әртүрлі өңірлер мен елдердің студенттері бір виртуалды ортаға қосыла алады.

Қауіптер мен ұсыныстар

- Мамандандырылған жабдықтар мен технологиялар қажет (VR құлақшалары, жоғары өнімді компьютерлер) – бұл айтарлықтай инвестицияны талап етуі мүмкін.
- VR/AR курстары үшін педагогикалық тұрғыдан негізделген дизайн әзірленуі тиіс: тек «ойынға негізделген» тәсіл оқу нәтижесін қамтамасыз етпейді.
- Сандық теңсіздікті ескере отырып, әртүрлі өңірлерден келген студенттерге тең қолжетімділік қамтамасыз етілуі тиіс.
- Тестілеу технологиялары мен тиімділікті өлшеу: барлық пәндерге VR/AR қажет емес; іріктеу процесі қажет.

4.4 Ұлттық онлайн-платформалар мен MOOC-тар құру

¹¹Қазақ тұтынушылар одағының KarU веб-сайты. Сандық инженерия және IT-аналитика кафедрасының

зертханалары мен мамандандырылған сыныптары // <https://keu.edu.kz/ru/section-table/31-materialy/9913-laboratorii-i-spetsializirovannye-kabinety-10.html>

MOOCs (Massive Open Online Courses) және ұлттық платформалар ашық оқу мүмкіндіктерін ұсынады, көбінесе тегін немесе қолжетімді бағада, жоғары сапалы оқу материалдарына қол жеткізумен. Ұлттық платформа университет ресурстарын, бірыңғай курс каталогын, сертификаттарды және елдің кез келген жерінен оқу мүмкіндігін біріктіреді. Бұл білім беруді демократияландыруға, академиялық мобильділікке және өмір бойы білім алуды дамытуға ықпал етеді.

2022 жылы Жоғары білім сапасын қамтамасыз ету (HEG) есептерінің нәтижелері негізінде Білім сапасын қамтамасыз ету жөніндегі Тәуелсіз агенттік (IQAA) жоғары оқу орындарына жаппай ашық онлайн курстар (MOOCs) жүйесін дамытуға назар аударуды жетілдіру бағыты ретінде ұсынды ¹².

Қазақстанда 2022–2023 оқу жылының екінші жартысында 102 азаматтық жоғары білім беру ұйымының 35-інде (35 пайыз) ашық онлайн курстар енгізілді. Осы кезеңде ашық онлайн курстардың жалпы саны 1 151-ге жетті¹³.

Coursera-мен мемлекеттік деңгейдегі ынтымақтастық курстарды қазақ және орыс тілдеріне аударуды (152 курс) және терминологияны дамытуды (қазақ тілінде 8 700 жаңа ғылыми/академиялық термин) қамтиды.

Даму перспективалары

- Жоғары оқу орындарымен интеграцияланған «Ашық университет – Қазақстанда» бірыңғай ұлттық платформаны дамыту, ол MOOC курстарын, сертификаттар мен микробіліктіліктерді құруға және жариялауға мүмкіндік береді.
- Ұлттық платформаны халықаралық платформалармен (Coursera, edX және т.б.) интеграциялау, локализациялау, бірлескен курстар мен шекарааралық бағдарламалар.
- MOOC және онлайн курстарға кредиттерді мойындау жүйесін дамыту (ECTS үлгісіндегі жүйелер)
 - университеттің оқу бағдарламасы аясында курстарды кредиттеу мүмкіндігі.
- Лекторлардың кәсіби дамуын жетілдіру және мамандар мен кәсіби мамандарға үздіксіз білім беру қызметін дамыту.
- Академиялық мобильділікті ілгерілету: өңірлерден (немесе шетелден) келген студенттер қазақстандық университеттердің курстарына қол жеткізе алады немесе платформа арқылы қашықтан оқи алады.
- Микро-квалификациялар мен модульдік оқыту экожүйесін дамыту – студенттер қысқа онлайн-модульдерді өтіп, оларды біріктіріп диплом немесе дәреже алады.

Қауіптер мен ұсыныстар

- Қажет қамтамасыз етусапасын онлайн курстардың (оқыту әдістері, дизайн, интерактивтілік) – тек бейне дәрістер ғана емес.
- Осы курстардың университеттер мен жұмыс берушілер тарапынан (сертификаттау және аккредиттеу жүйелері) мойындалуын қамтамасыз ету маңызды.
- Қолжетімділік (интернет, жабдық) және студенттердің мотивациясы маңызды.
- Тілдік және мәдени локализация – курстар Қазақстанның ерекше контекстіне (тілдер, мысалдар, жағдай) бейімделуі тиіс.
- Платформаның монетизациясы/тұрақтылығы: платформаға бизнес-модель немесе мемлекеттік қолдау қажет.

¹²Тақырыптық талдау. «Қазақстанның жоғары білім беру ұйымдарының Еуропалық жоғары білім кеңістігіндегі сапаны қамтамасыз ету стандарттары мен нұсқаулықтарына сәйкестік контекстіндегі қызметі». NAOKO. – Нұр-Сұлтан, 2022. https://iqaa.org/publications/thematic_analysis/. Қолжетімділік күні: 2025 жылғы 23 қазан.

¹³ Аналитикалық есеп. 2023 жылы Қазақстандағы жоғары білім беру ұйымдарында қашықтық және онлайн оқытуды енгізуді мониторингтеу. Бөлім 1 Бөлім 5. – Астана, 2023. https://enic-kazakhstan.edu.kz/uploads/additional_files_items/182/file/1-5-monitoring-realizacii-

[distancionnogo-i-onlayn-obucheniya-2023-pervoe-po.pdf?cache=1690878674](#). Қолжетімділік күні: 2025 жылғы 23 қазан.

4.5 Мұғалімдерді цифрлық педагогика бойынша оқыту

Қашықтық, аралас және цифрлық оқытуға көшу оқытушылардан тек курс мазмұнын ғана емес, сонымен қатар онлайн курстарды жобалау, онлайн ортада өзара әрекеттесу, LMS жүйелерін пайдалану, аналитика, жасанды интеллект құралдары және VR/AR сияқты цифрлық әдістемелерді меңгеруді талап етеді. Цифрлық педагогика – технологиялар мен әдістемелерді біріктіру, қашықтық немесе аралас форматта оқу процесін басқару, студенттерді ынталандыру және кері байланыс беру қабілеті.

Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті цифрлық технологияларды қолдануға арналған «Лектордың цифрлық шеберханасы» атты мастер-кластар сериясын бастады.

«[Edu-collaboration.kz](https://edu-collaboration.kz)» жобасының мақсаты – «Сандық білім беру технологиялары» онлайн курсына тәжірибелік мұғалімдерге арналған сандық құзыреттілік моделінің әзірленуі. Шолуда мұғалімдерді сандық форматтарға дайындау басты басымдық екені атап көрсетілген.¹⁴

Даму перспективалары

- Университет оқытушыларының цифрлық педагогика бойынша кәсіби дамуына арналған жүйелі бағдарлама (онлайн курстар, сертификаттау, шеберлік сыныптары).
- Лекторлар үшін цифрлық құзыреттер шеңберін дамыту: LMS жүйесінде жұмыс істеу, интерактивті контент жасау, AI/аналитиканы қолдану, онлайн топтарды басқару.
- Цифрлық педагогтар қауымдастығын құру (табысты тәжірибелер мен кейс-стадилерді алмасу, жоғары оқу орындары арасындағы серіктестік).
- Университеттерде немесе орталықтандырылған органдарда цифрлық педагогика ресурстық орталықтарын құру.
- Лекторларды ынталандыру: онлайн курстар әзірлеуге арналған ынталандырулар, бонустар, мойындалу және университетаралық жобаларға қатысу мүмкіндігі.

Қауіптер мен ұсыныстар

- Лекторлар өзгерістерге қарсылық көрсетуі мүмкін: ынталандыру шаралары, нұсқаулық және әдістемелік қолдау қажет.
- Тек техникалық дағдыларды оқыту ғана емес, педагогикалық парадигманы қайта қарастыру да маңызды (лекциялардан өзара әрекеттесуге, бағалаудан қолдауға).
- Әртүрлі жастағы және өңірлердегі оқытушылардың сандық сауаттылық деңгейіндегі айырмашылықтарды ескеру қажет – дифференциацияланған тәсіл маңызды.
- Ұйым қажетті инфрақұрылым мен техникалық қолдауды қамтамасыз етуі тиіс: LMS, техникалық қызметтер, контент дизайнерлері және техникалық мамандар.

4.6 Онлайн курстар арқылы академиялық мобильділікті қолдау

Академиялық мобильділік дәстүрлі түрде жоғары оқу орындары арасындағы студенттер алмасуын және шетелде өткізілетін семестрлерді қамтиды. Сандық дәуірде мұндай алмасулар онлайн курстар, виртуалды халықаралық бағдарламалар және әртүрлі елдердегі университеттер арасындағы бірлескен модульдер арқылы кеңейтіле алады. Бұл халықаралықтандыруды арттырады және студенттерге мүмкіндік береді

¹⁴AR19680242 «Қазақстан Республикасындағы мұғалімдерді даярлау жүйесін жаңғырту аясында жоғары оқу орындары үшін бірлескен сандық білім беру ортасын құру» зерттеу жобасы // <https://edu-collaboration.kz/ru/>

физикалық түрде көшуге қажеттіліксіз халықаралық тәжірибе жинауға мүмкіндік береді, бұл өңірлік аймақтар мен қозғалысы шектеулі студенттер үшін аса маңызды.

Ұлттық МООС платформалары елдің кез келген нүктесінен және әлемнің түкпір-түкпірінен қолжетімді курстарды іске қосуға жағдай жасайды. Халықаралық платформалармен (Coursera) серіктестік және ағылшын тіліндегі курстарды интеграциялау халықаралық қамтуды кеңейтеді. Университеттер қашықтықтан оқыту форматтарын дамытып, халықаралық студенттерге немесе өңірлік аймақтардағы студенттерге онлайн форматта қатысуға мүмкіндік береді.

Даму перспективалары

- Халықаралық онлайн-модульдерді енгізу (мысалы, шетелдік университеттермен бірлескен курстар, қашықтықтан оқыту алмасулары және виртуалды жұмыс орындары).
- «Виртуалды алмасу» платформасын дамыту: студенттер бағдарламасының бір бөлігін Қазақстандағы немесе шетелдегі басқа университеттерде онлайн түрде аяқтап, кредиттер ала алады.
- Халықаралық академиялық ұтқырлық келісімдері аясында онлайн курстарды белсенді мойындау.
- Қазақстан университеттерінің халықаралық студенттерге ұсынатын ағылшын тіліндегі онлайн курстарын кеңейту.
- Аймақтардан, шалғай аудандардан және көршілес елдерден келген студенттердің қолжетімділігін кеңейту үшін цифрлық форматтарды пайдалану.

Қауіптер мен ұсыныстар

- Шекарааралық мобильділікте (кредиттер, дипломдар) онлайн курстарды мойындау үшін заңнамалық және нормативтік-құқықтық база қажет.
- Тілдік кедергілерді, мәдени бейімделуді және курс сапасын халықаралық стандарттарға сәйкес қамтамасыз ету қажет.
- Өртүрлі елдердегі оқытушылармен уақыт, қолжетімділік және өзара әрекеттесу мәселелері – яғни қолдау көрсетілуі тиіс.
- Инфрақұрылым: тұрақты интернет байланысы, платформаларға қолжетімділік және уақыт (аймақтық аймақтардағы студенттер шектеулерге тап болуы мүмкін).

Қорытындылар мен ұсыныстар

1. Талдау көрсеткендей, шетелде қашықтықтан оқыту тиісті реттеу және сапаны қамтамасыз ету механизмдері болған жағдайда жоғары білімнің жетілген және мойындалған түрі болып табылады. Ол қолжетімділік пен икемділік тұрғысынан елеулі артықшылықтар ұсынады, бірақ мақсатты түрде басқарылуы тиіс тәуекелдермен байланысты.
2. 2024–2025 жылдары Қазақстанда жоғары білім беру саласы цифрлық трансформацияға және қашықтық пен аралас оқыту форматтарын енгізуге белсенді түрде бет бұруда. Заңнама қашықтықтан оқыту форматын пәндердің белгілі бір үлесіне (20–50 пайыз) ғана шектейді, бұл әсіресе техникалық, медициналық және мұғалімдерді даярлау бағдарламаларында практикалық компонентті сақтауға деген ұмтылысты көрсетеді.
3. Негізгі платформалар (әсіресе Coursera) және университеттер өңірлік жоғары оқу орындары, курстарды локализациялау және халықаралық интеграция бойынша табысты жобаларды көрсетуде. Дегенмен инфрақұрылым, онлайн оқыту сапасы, тең қолжетімділікті қамтамасыз ету және практикалық дайындықты интеграциялау мәселелері бойынша айтарлықтай қиындықтар сақталуда.
4. Жағдай өтпелі кезеңде – қашықтықтан оқыту мен гибриді форматтар қалыпты жағдайға айналып келеді, бірақ бетпе-бет оқытуды толық алмастыратын әмбебап стандартқа әлі айналған жоқ. Студенттер үшін мүмкіндіктер арта түсуде; алайда оқу бағытын, оқу орнын және оқыту форматын таңдау мұқият ойластыруды талап етеді.
5. Қашықтықтан оқытумен байланысты мәселелер мен кедергілер Қазақстандағы жоғары білім сапасына кері әсерін тигізуде. Техникалық ресурстардың жеткіліксіздігі мен әдістемелік дайындықтың нашарлығы оқыту тиімділігінің төмендеуіне және студенттердің білім деңгейінің нашарлауына әкеліп соғуда. Қашықтықтан оқыту технологияларына тең емес қолжетімділік әлеуметтік теңсіздікті тудырып, шалғай өңірлер тұрғындарының білім алу мүмкіндіктерін шектейді. Сонымен қатар, шектеулі байланыс пен практикалық сабақтардың болмауы түлектердің кәсіби даярлығына кері әсерін тигізеді.

Қазақстандағы жоғары білім беру ұйымдарындағы қашықтықтан оқыту – заманауи әрі болашағы зор білім беру түрі, алайда ол бірқатар маңызды мәселелер мен кедергілерге тап болады. Техникалық, әдістемелік, психологиялық және нормативтік кедергілерді жеңу кешенді тәсіл мен жүйелі реформаларды талап етеді. Тек сол кезде ғана қашықтықтан оқыту сандық дәуірде бәсекеге қабілетті мамандарды даярлаудың жоғары сапалы және қолжетімді құралына айналады.

Қашықтықтан оқыту бағдарламаларын іске асыру және бағалау жөніндегі ұсыныстар:

1. Халықаралық стандарттарға сәйкес айқын нормативтік-құқықтық базаны әзірлеу және бағдарламаны аяқтағаннан кейін берілетін біліктіліктерді мойындауды қамтамасыз ету.
2. Студенттерге бағытталған жоғары сапалы курс дизайнын жасап, енгізу және қажет болған жағдайда аралас оқытуды қолдану.
3. Техникалық және әдістемелік тұрғыдан қолдау көрсететін технологиялық инфрақұрылымға инвестиция салу.
4. Оқытушыларды қашықтықтан оқыту әдістемелері бойынша оқыту және оқытуда инновацияны ынталандыру.
5. Мониторинг және бағалау жүйесін құру, онда табыстылық көрсеткіштері, кері байланыс механизмдері және бетпе-бет оқытумен салыстыру қарастырылған.
6. Студенттер үшін ашықтықты қамтамасыз ету: курс неден тұратынын, талаптары қандай екенін, қандай ресурстар қолжетімді екенін, қандай қолдау ұсынылатынын және бағалау қалай жүргізілетінін.
7. Инфрақұрылымды дамыту: университеттің барлық ғимараттары мен филиалдары жоғары сапалы интернетке, қажетті жабдықтарға және оқу-басқару жүйесіне (LMS) қолжетімді болуын қамтамасыз ету.

8. Оқытушылар құрамын қолдау: онлайн оқыту, цифрлық әдістемелер және интерактивті контент әзірлеу бойынша кәсіби даму курстарын ұйымдастыру.
9. Теорияны онлайн, практиканы офлайн үйлестіретін гибриді модельдерді әзірлеу (әсіресе техникалық, жаратылыстану және гуманитарлық пәндер үшін).
10. Студенттерге қолдауды күшейту: менторлық, онлайн сессиялар, кері байланыс және ресурстарға тең қолжетімділік.
11. Курстарды қазақ және орыс тілдеріне аудару мен бейімдеуге басымдық беру.
12. Тиімділікті бақылау: академиялық көрсеткіштер, қатысу деңгейі, түлектер мен жұмыспен қамтылу туралы деректерді жинап, оқыту модельдерін соған сәйкес түзету.
13. Цифрлық алшақтықтың ұлғаюын болдырмау үшін өңірлер мен осал топтарға (ауылдық жерлер, шағын қалалар) ерекше назар аудару қажет.
14. Цифрлық инфрақұрылымға инвестиция: ауылдық жерлерде интернет желілерін дамыту және құрылғыларға қолжетімділікті қамтамасыз ету.
15. Цифрлік сауаттылықты арттыру: мұғалімдер мен оқушыларға онлайн платформалар мен қашықтықтан оқыту әдістерін пайдалану бойынша жүйелі оқыту.
16. Адаптивті оқыту әдістерін дамыту: кері байланыс пен студенттерге қолдау көрсету элементтері бар интерактивті және икемді курстар құру.
17. Реттеушілік шеңберді жетілдіру: лицензиялау процесін жеделдету және қашықтықтан оқыту бағдарламаларының сапасын стандарттау.
18. Психологиялық қолдау: білім беру процесіне қатысушылардың психологиялық бейімделуі мен мотивациясын қолдауға арналған қызметтерді енгізу.
19. Гибриді модельдер оқыту: аралас жүзбе-жүз және қашықтық форматтар тиімділікті барынша арттыру үшін.